

Prawne i ekonomiczne aspekty imigracji do Polski, red. Magdalena Butrymowicz, Piotr Kroczek, Kraków 2017, s. 41–56 (Biblioteczka Prawa, 2).

DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/9788374386340.04>

ks. Piotr Kroczek

UNIwersytet Papiński Jana Pawła II w Krakowie

Członkostwo w muzułmańskich związkach wyznaniowych w Polsce: perspektywa imigrantów¹

Imigranci przybywający do danego państwa przynoszą ze sobą cały bagaż kulturowy. Jego elementem jest wyznawana lub praktykowana przez nich religia. Doniesienia medialne wskazują, że większość imigrantów docierających do Europy w ostatnich latach wskazuje na islam jako swoją religię. Wprawdzie zjawisko imigracji muzułmańskiej nie ma dużego nasilenia w Polsce, to i tak istniejący stan faktyczny zachęca do zbadania praktycznego wymiaru prawa muzułmanów do wolności religijnej wyrażającej się w prawie do przynależności do islamskich związków wyznaniowych (art. 53 ust. 1 Konstytucji RP z 1997 r.²; art. 2

1 Niniejszy artykuł przedstawia rezultaty badań prowadzonych przez autora w ramach grantu o numerze UMO-2014/13/B/HS5/01482 finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki.

2 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm., dalej: Konstytucja RP z 1997 r.

pkt 2a ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania³). Na tle tak przedstawionego zagadnienia można sformułować pytanie: jakie są warunki przynależności do muzułmańskich związków religijnych działających w Polsce? Celem artykułu jest przedstawienie stanu prawnego w tym zakresie i wyciągnięcie wniosków.

1. Formy działalności muzułmańskich związków religijnych

Przechodząc na określony temat artykułu grunt rozważań, należy stwierdzić, że muzułmanie w Polsce mają prawo zrzeszać się w związkach wyznaniowych, które – zgodnie z prawem – mogą mieć trzy formy prawne.

Po pierwsze, muzułmanie mają prawo do spontanicznego i samodzielnego zakładania związku wyznaniowego. Związek ten będzie w sposób dowolny formowany. Oznacza to, że struktura wewnętrzna tak powstałej grupy religijnej oraz jej działalność może być kształtowana poprzez praktykę postępowania członków takiego zrzeszenia, względnie może być regulowana przez prawo wewnętrzne – stanowiące, zwyczajowe lub (co – jak się wydaje – będzie najczęstsze w przypadku muzułmanów) doktrynę religijną. W islamie występuje bowiem radykalne połączenie religijnej doktryny i prawa religijnego⁴.

Trzeba podkreślić, że na gruncie polskiego porządku prawnego nie ma obowiązku prezentacji czy też rejestracji żadnego związku wyznaniowego wobec władz państwowych. Tak więc omawiana forma realizacji wolności religijnej jest dostępna każdemu człowiekowi, niezależnie

3 Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, Dz.U. z 2005 r. Nr 231, poz. 1965 t.j. z późn. zm., dalej: u.g.w.s.w.

4 Zob. P. Kroczek, *Prawo wewnętrzne związków wyznaniowych w perspektywie organów władzy publicznej. Klauzule generalne*, Kraków 2017, s. 111–112.

od innych właściwości, które nadaje mu lub stwierdza prawo. Taka sytuacja wynika z tego, że wolność religii w Konstytucji z 1997 roku jest ujmowana bardzo szeroko. Oparta jest bezpośrednio na jej art. 53 ust. 1 i 2. Na poziomie ustawowym wynika ona z art. 1 ust. 1 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Ta forma realizacji wolności religijnej obejmuje przynależność do wszelkich związków wyznaniowych w tym sensie, że nie jest ona ograniczona do przynależności do wspólnot religijnych tworzących formalną strukturę organizacyjną ujętą w stosownych rejestrach prowadzonych przez władzę publiczną⁵.

Po drugie, wyznawcy islamu mogą należeć do związku wyznaniowego zarejestrowanego już przez władzę państwową. Dodać trzeba, że muzułmanie, którzy są obywatelami polskimi i mają pełną zdolność do czynności prawnych, mogą – w liczbie co najmniej stu osób – stworzyć i zarejestrować założony przez siebie związek wyznaniowy (art. 31 ust. 1 u.g.w.s.w.)⁶. Rejestracja ta jest prawem uregulowanym przez ustawę o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. W tym akcie normatywnym stanowi się o rejestracji jako prawie wpisu do rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych (art. 31 u.g.w.s.w.). Skorzystanie z przedmiotowego prawa jest w pełni fakultatywne – zależy wyłącznie od zainteresowanych osób. Wspomniany rejestr obecnie prowadzi Wydział Rejestru oraz Obsługi Organizacyjno-Administracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji⁷.

Należy przy tym zauważyć, iż – co do zasady – wnioskodawcy nie muszą wyznawać ani praktykować religii, która ma podlegać

5 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 lutego 1999 r., SK 11/98, Legalis nr 43177.

6 Proces rejestracji opisują: P. Kroczek, P. Ulman, *Argument statystyczny w rejestracji Kościołów i związków wyznaniowych – przyczynek do dyskusji*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 13 (2015) nr 1, s. 67–71.

7 Aktualny rejestr znajduje się na stronie: <https://mswia.gov.pl/pl/wyznania-i-mniejszosci/relacje-panstwa-z-kosci/13964,Relacje-panstwa-z-Kosciolami-przydatne-informacje-dokumenty-i-akty-prawne.html> (3.10.2016).

rejestracji. Nie ma także prawnych, z punktu widzenia prawa polskiego, przeszkód, aby rejestrujący obywatele należeli już do innych związków religijnych działających albo niedziałających na terenie Rzeczypospolitej. Wnioskodawcy nie muszą także deklarować, że chcą należeć do związku wyznaniowego, o którego rejestrację wnioskuje.

Po trzecie, muzułmanie w Polsce mogą należeć do Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP (dalej: MZR). Zrzeszenie to, tak samo jak 14 kościołów i innych związków wyznaniowych, posiada indywidualną polską ustawę, która reguluje kompleksowo sytuację prawną tego związku w systemie prawa polskiego⁸. Jest to ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej⁹.

2. Źródła normatywne warunków członkostwa

Jeżeli chodzi o warunki członkostwa w muzułmańskich związkach religijnych, to na wstępie tej części rozważań należy zauważyć, że wspomniana ustawa z 1936 roku stanowi w art. 1, że:

Wyznawcy Islamu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, pozostając w łączności religijno-moralnej ze związkami religijnymi muzułmańskimi zagranicznymi, tworzą Muzułmański Związek

8 Należą do nich: 1) Kościół katolicki, 2) Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, 3) Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP, 4) Kościół Ewangelicko-Reformowany w RP, 5) Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w RP, 6) Kościół Chrześcijan Baptystów w RP, 7) Kościół Adwentystów Dnia Siódmego, 8) Kościół Polskokatolicki w RP, 9) gminy wyznaniowe żydowskie tworzące Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP, 10) Kościół Katolicki Mariawitów w RP, 11) Kościół Starokatolicki Mariawitów w RP, 12) Kościół Zielonoświątkowy w RP, 13) Wschodni Kościół Staroobrzędowy, nieposiadający hierarchii duchownej, 14) Karaïmski Związek Religijny w RP.

9 Dz.U. z 1936 r. Nr 30, poz. 240 z późn. zm., dalej: ustawa z 1936 roku.

Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej, niezależny od jakichkolwiek obcokrajowych władz duchownych i świeckich.

Przynależność do MZR miałyby być więc automatyczna, z mocy prawa, ustalana na podstawie wyznania. Takie rozwiązanie nadaje MZR charakter korporacji przymusowej, co jest sprzeczne nie tylko z zasadą wolności religijnej z art. 53 ust. 2 Konstytucji RP z 1997 r., a także z art. 12 Konstytucji RP z 1997 r., czyli z przepisem, który wyraża wprost zasadę wolności zrzeszania się (por. art. 58 ust. 1 Konstytucji RP z 1997 r.). Z tej racji, że przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio (art. 8 ust. 2 Konstytucji RP z 1997 r.), należy uznać, że zgodnie z hierarchią aktów prawnych w systemie prawa polskiego przepis art. 1 ustawy z 1936 roku nie powinien być stosowany. Oznacza to, że w przypadku każdej z wyżej wymienionych form warunki przynależności do związku wyznaniowego każdy związek ustala autonomicznie. Państwo nie może próbować wpływać na te regulacje (zob. art. 25 ust. 3 Konstytucji RP z 1997 r.).

Gdy chodzi o związki wyznaniowe z grupy pierwszej trudno ustalić, będąc zewnętrznym obserwatorem i nie próbując wstąpić do takiego związku, warunki członkostwa.

W przypadku drugiej grupy sprawa jest prostsza – wystarczy zapoznać się z ich statutami, uzyskanymi choćby z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Wymóg załączenia statutow, czyli podstawowych regulacji wewnętrznych, przy rejestracji tych związków określa art. 32 ust. 1 pkt 5 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania¹⁰. Chcąc jednak usprawnić sobie pracę i z liczby 165 kościołów i innych związków wyznaniowych aktualnie ujętych w rejestrze

10 Istnieją także zbiory prywatne aktów prawa wewnętrznego kościołów i związków wyznaniowych, np. R. Brożyniak, M. Winiarczyk-Kossakowska, *Mniejszości wyznaniowe w Polsce. Prawo wewnętrzne (statutowe), wprowadzenie, zbiór statutow*, Warszawa 2014.

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji¹¹ wybrać te, które są związkami muzułmańskimi, można skorzystać z opracowania Głównego Urzędu Statystycznego¹². Opracowanie to wymienia cztery muzułmańskie związki umieszczone w przedmiotowym rejestrze. Są to: Islamskie Zgromadzenie Ahl-UI-Bayt¹³, Liga Muzułmańska w Rzeczypospolitej Polskiej¹⁴, Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej¹⁵, Stowarzyszenie Muzułmańskie Ahmadiyya¹⁶. Zrzeszenia te posiadają osobowość prawną i działają w oparciu o prawo powszechne oraz swoje prawo wewnętrzne. *Nota bene* żadne z tych stowarzyszeń nie umieściło statutu na swojej stronie internetowej¹⁷.

Dla jasności trzeba dodać, że Zachodni Zakon Sufi w Polsce nie jest muzułmańskim związkiem religijnym.

Sufizm [bowiem] nie jest religią, ale kierunkiem ezoterycznym opartym na praktyce indywidualnej i grupowej. Czerpie on z nauk wielkich nauczycieli duchowych świata, szuka punktów wspólnych

-
- 11 Aktualny rejestr: <https://mswia.gov.pl/pl/wyznania-i-mniejszosci/relacje-panstwa-z-kosci/13964,Relacje-panstwa-z-Kosciolami-przydatne-informacje-dokumenty-i-akty-prawne.html> (3.10.2016).
 - 12 Zob. Główny Urząd Statystyczny, *Wyznania religijne w Polsce 2012–2014*, Warszawa 2016, s. 142–148.
 - 13 Zob. statut Islamskiego Zgromadzenia Ahl-UI-Bayt, w: R. Brożyniak, M. Winiarczyk-Kossakowska, *Mniejszości wyznaniowe w Polsce*, dz. cyt., s. 438–445, dalej: statut Ahl-UI-Bayt.
 - 14 Zob. statut Ligi Muzułmańskiej w Rzeczypospolitej Polskiej, w: R. Brożyniak, M. Winiarczyk-Kossakowska, *Mniejszości wyznaniowe w Polsce*, dz. cyt., s. 902–909, dalej: statut Ligi Muzułmańskiej.
 - 15 Zob. statut Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej, w: R. Brożyniak, M. Winiarczyk-Kossakowska, *Mniejszości wyznaniowe w Polsce*, dz. cyt., s. 363–367, dalej: statut Jedności Muzułmańskiej.
 - 16 Zob. statut Stowarzyszenia Muzułmańskiego Ahmadiyya, w: R. Brożyniak, M. Winiarczyk-Kossakowska, *Mniejszości wyznaniowe w Polsce*, dz. cyt., s. 427–430, dalej: statut Ahmadiyya.
 - 17 Stan na 11.11.2016.

wszystkich religii i dążeń duchowych. Sufizm jest odłamem mistycznym i ezoterycznym islamu¹⁸.

Ta opinia ma pełne uzasadnienie w statucie tego związku, szczególnie w art. 2 ust. 1: „ZZS jest Zakonem świeckim, dostępnym dla osób obojga płci, każdej rasy i każdego kościoła czy wyznania”¹⁹.

W przypadku MZR, czyli związku wyznaniowego z grupy trzeciej, sprawy członkostwa nie powinna przesądzać – jak to ustalono – ustawa z 1936 roku. Dlatego należy zwrócić się w stronę prawa wewnętrznego MZR. Wydawać by się mogło, że źródłem regulacji powinien być statut MZR z 1936 roku. Jednakże on stanowi dopełnienie ustawy z 1936 roku i nie zawiera warunków członkostwa. Warunki te podaje natomiast statut MZR z dnia 28 lutego 2009 roku, nowelizowany w roku 2014²⁰. Istnieje jednak wątpliwość odnośnie mocy obowiązującej tego aktu normatywnego. Należy ten problem pokrótce omówić.

Ustawa z 1936 roku w art. 2 stanowi, że:

Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej korzysta w swem życiu wewnętrznym z pełnej wolności rządzenia się, w ramach praw obowiązujących, przepisami swego Statutu (Ustawy Wewnętrznej), uznanego przez Państwo w drodze rozporządzenia Rady Ministrów.

Statut, o którym mowa, został uchwalony przez MZR w Rzeczypospolitej Polskiej i ogłoszony w formie załącznika do Rozporządzenia Rady

18 Główny Urząd Statystyczny, *Wyznania religijne...*, dz. cyt., s. 183.

19 Statut tej organizacji zamieszczony w zbiorze: R. Brożyniak, M. Winiarczyk-Kossakowska, *Mniejszości wyznaniowe w Polsce*, dz. cyt., s. 455–460.

20 Statut Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, <http://www.mzr.pl/pl/pliki/statut-2014-0315.pdf> (11.10.2016).

Ministrów z dnia 26 sierpnia 1936 r. o uznaniu Statutu Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej²¹. Statut ten, jak stwierdził w wyroku z dnia 27 października 2015 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie²², to jedyny obowiązujący statut. Podobnie sprawa została rozstrzygnięta przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z dnia 19 lutego 2015 r.²³ Z tym poglądem orzecznictwa należy się zgodzić z tym zastrzeżeniem, że chodzi o moc obowiązującą w relacjach zewnętrznych MZR. Natomiast w relacjach wewnętrznych MZR obowiązuje także statut z 2009 roku²⁴. Jest on bowiem aktem o endogenicznym pochodzeniu, któremu samodzielna decyzja kompetentnych władz tego związku nadała moc obowiązującą (§ 51 SMZR2009). Zgodnie bowiem z art. 25 ust. 3 Konstytucji RP z 1997 r. i art. 28 pkt 1 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (zob. także art. 12 ust. 1 u.g.w.s.w.), a także § 55 statutu MZR z 1936 roku związek ten – na tych samych zasadach, co i inne związki wyznaniowe działające w Polsce – może stanowić dla siebie prawo wewnętrzne.

3. Warunki członkostwa

Przechodząc do analizy przepisów dotyczących członkostwa w muzułmańskich związkach religijnych, należy skupić się na tych, które są najbardziej istotne z punktu widzenia imigranta pragnącego w sposób zorganizowany praktykować swoją religię.

21 Dz.U. z 1936 r. Nr 72, poz. 517.

22 I SA/Wa 1250/15, LEX nr 2030528.

23 I SA/Wa 2240/14, LEX nr 1654939.

24 Statut Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 lutego 2009 r., dalej: SMZR2009.

3.1. Muzułmański Związek Religijny

Zgodnie z § 1 ust. 11 SMZR2009 członkiem MZR może być każda osoba wyznania muzułmańskiego posiadająca „prawo pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nieprzynależąca do innego związku wyznaniowego w Polsce”. Poprzez wyrażenie „prawo pobytu” należy, jak się wydaje, rozumieć posiadanie zezwolenia na jedną z form pobytu w Polsce. Warunki i tryb ich udzielania reguluje ustawa o cudzoziemcach z 2013 roku²⁵. Na takie znaczenie wskazuje kontekst umiejscowienia tego wyrażenia – „prawo pobytu na terytorium Rzeczypospolitej”.

Do zbioru zezwoleń uregulowanych w tej ustawie należą zezwolenia na pobyt czasowy i na pobyt stały. Do pierwszej grupy ustawa zalicza takie zezwolenia jak: zezwolenie na pobyt czasowy i pracę (od art. 114 u.c.), zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji (od art. 127 u.c.), zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy przez cudzoziemca delegowanego przez pracodawcę zagranicznego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (od art. 140 u.c.), zezwolenie na pobyt czasowy w celu prowadzenia działalności gospodarczej (od art. 142 u.c.), zezwolenie na pobyt czasowy w celu kształcenia się na studiach (od art. 144 u.c.), zezwolenie na pobyt czasowy w celu prowadzenia badań naukowych (od art. 151 u.c.), zezwolenie na pobyt czasowy dla członków rodzin obywateli Rzeczypospolitej Polskiej oraz członków rodzin cudzoziemców (od art. 158 u.c.), pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemców będących ofiarami handlu ludźmi (od art. 170 u.c.), zezwolenie na pobyt czasowy ze względu na okoliczności wymagające krótkotrwałego pobytu (od art. 181 u.c.), zezwolenie na pobyt czasowy ze względu na inne okoliczności (od

25 Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz.U. z 2016 r., poz. 1990 z późn. zm., dalej: u.c.

art. 186 u.c.). W drugiej grupie zezwoleń znajdują się zezwolenia na pobyt stały, czyli: zezwolenie na pobyt stały wydawane cudzoziemcom (od art. 195 u.c.) i zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej (od art. 211 u.c.).

3.2. Islamskie Zgromadzenie Ahl-Ul-Bayt

Islamskie Zgromadzenie Ahl-Ul-Bayt zrzesza wyznawców islamu przebywających na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, wprost stanowiąc w swoim statucie, że nie ma znaczenia ich obywatelstwo (§ 1 ust. 1 statutu Ahl-Ul-Bayt). Te nisko postawione warunki członkostwa dookreśla art. 10 ust. 1 statutu. Stanowi on, że:

Członkiem Zgromadzenia może być pełnoletni muzułmanin, zamieszkały lub czasowo przebywający w Rzeczypospolitej Polskiej, który: 1) urodził się w rodzinie muzułmańskiej (muzułmaninem jest ojciec), albo dokonał aktu konwersji na Islam (posiada dokument potwierdzający akt konwersji, wystawiony przez gminę muzułmańską), 2) złożył deklarację członkowską.

Zgodnie z art. 10 ust. 2 statutu „Konwersja na Islam osoby niepełnoletniej wymaga zgody jej rodziców lub opiekunów prawnych”. Użyte w statucie słowa „zamieszkanie” oraz „przebywanie” nie są zdefiniowane ani w prawie muzułmańskim, ani w systemie prawa polskiego. Należy więc rozumieć je zgodnie z powszechnym, słownikowym znaczeniem – „zamieszkanie” to posiadanie miejsca pobytu²⁶, a „przebywanie” to spędzanie gdzieś czasu²⁷. Nie można, jak się wydaje,

26 Zob. *Zamieszkanie*, w: *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, <http://sjp.pwn.pl/doroszewski/zamieszkanie;552578o.html> (10.02.2017).

27 Zob. *Przebyć, przebywać*, w: *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, <http://sjp.pwn.pl/slowniki/przebywac.html> (10.02.2017).

słowa „zamieszkanie” utożsamiać z wyrażeniem „miejsce zamieszkania” z kodeksu cywilnego²⁸, skoro w statucie mowa jest o zamieszkaniu w Rzeczpospolitej, a kodeks cywilny w art. 25 miejsce zamieszkania sprowadza do określonej miejscowości, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu.

3.3. Liga Muzułmańska

Statut Ligi Muzułmańskiej przewiduje cztery rodzaje członkostwa: zwyczajne, wspierające, podopieczne, honorowe (§ 9 statutu Ligi Muzułmańskiej). Członkiem zwyczajnym Ligi może zostać osoba pełnoletnia wyznania muzułmańskiego zameldowana na pobyt stały lub czasowy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, która pisemnie wyrazi wolę przystąpienia do Ligi (§ 10 ust. 1 statutu Ligi Muzułmańskiej). Jest to podstawowy, jak się wydaje, rodzaj członkostwa. Członkiem wspierającym może zostać osoba fizyczna albo prawna wyznania muzułmańskiego (§ 10 ust. 2 statutu Ligi Muzułmańskiej). Zdziwienie budzi redakcja tego przepisu – osoba prawna nie może przecież być określonego wyznania. Dodać trzeba, że: „Członek wspierający nie zameldowany na pobyt stały lub czasowy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej może zostać członkiem zwyczajnym po zarekomendowaniu go Radzie Naczelnej przez co najmniej dwóch członków zwyczajnych” (§ 11 statutu Ligi Muzułmańskiej); członkiem podopiecznym, za zgodą opiekunów prawnych – „osoba niepełnoletnia” wyznania muzułmańskiego (§ 10 ust. 3 statutu Ligi Muzułmańskiej); członkiem honorowym osoba szczególnie zasłużona dla Ligi – nie wskazuje się przy tym wyznania tej osoby (§ 10 ust. 4 statutu Ligi Muzułmańskiej). Zameldowanie na pobyt stały lub czasowy to wyrażenia statutowe, których uregulowania

28 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. z 2016 r., poz. 380 t.j. z późn. zm., dalej: kodeks cywilny, k.c.

należy – na to bowiem wskazuje kontekst redakcyjny przepisu – szukać w prawie polskim, we wspomnianej już ustawie z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności, głównie w przepisach art. 24–39²⁹.

Dodać trzeba, że cudzoziemiec zamieszkujący lub przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest obowiązany wykonywać obowiązek meldunkowy na zasadach określonych w cytowanej ustawie. Jest to obowiązek zawarty w art. 40 ustawy o ewidencji ludności.

3.4. Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej

Z kolei członkiem Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej może być „osoba pełnoletnia” chcąca żyć zgodnie z Koranem i sunną oraz pragnąca kierować się wskazaniem szyickich imamów (§ 3 statutu Jedności Muzułmańskiej). Pełnoletniość nie jest w prawie muzulmańskim zdefiniowana. Zwykle prawo to używa terminu „dojrzałość” lub „wiek dojrzały”³⁰ – *taklif* lub *mukallaḥ*³¹. Dojrzałość to stwierdzenie faktu, że dana osoba jest po uzyskaniu fizycznej dojrzałości prawnie i moralnie odpowiedzialna za swoje czyny określonego charakteru³². Wyrażenie „pełnoletniość” należy więc rozumieć zgodnie z prawem polskim, czyli – co do zasady – jako ukończenie 18 lat (art. 10 § 1 k.c.).

3.5. Stowarzyszenie Muzułmańskie Ahmadiyya

Członkiem Stowarzyszenia Muzułmańskiego Ahmadiyya może zostać „każda osoba mieszkająca w Polsce, która wierzy w Islam, jaki objawił

29 Dz.U. z 2016 r., poz. 722.

30 Np. *Święty Koran. Tekst arabski i tłumaczenie polskie*, Tilford 1996 (tłum. oparte na przekł. Malik Ghulam Farid), np. cz. 8 rozdz. 6 wers 158; cz. 20 rozdz. 28 wers 15; cz. 15 rozdz. 17 wers 35.

31 *Obligation*, w: O. Leaman, L. Ali, *Islam. The Key Concepts*, London–New York 2008, s. 90.

32 Zob. I. M. Lapidus, *Adulthood in Islam: Religious Maturity in the Islamic Tradition*, „Daedalus” 105 (1976) no. 2, s. 93.

się Prorokowi Mahometowi, objaśniany przez Hazrat Mirza Ghulam Ahmad of Qadian, oraz jest duchowo wierna Khalifatul Masih i która złożyła odpowiednią Deklarację Członkowską” (art. 7 ust. 1 statutu Ahmadiyya). Członków stowarzyszenia akceptuje Khalifatul Masih lub – w jego imieniu – specjalnie wyznaczony pełnomocnik (art. ust. 2, por. art. 3 ust. 1 pkt 1 statutu Ahmadiyya). „Mieszkanie w Polsce” to po raz kolejny wyrażenie niewystępujące w polskim języku prawnym. Należy więc jego znaczenia szukać w ogólnych słownikach językowych.

4. Obserwacje i wnioski

Analiza opisanych prawnych warunków członkostwa w muzułmańskich zrzeszeniach religijnych pozwala na poczynienie kilku uwag.

Po pierwsze, muzułmańskie związki wyznaniowe w swoich regulacjach wewnętrznych ustanawiają różne warunki przynależności.

Po drugie, muzułmanie imigranci w zależności od swojego statusu według prawa polskiego, czyli prawa pobytu, przebywania, zameldowania i zamieszkania, mogą zgłosić akces do niektórych z przedmiotowych związków wyznaniowych.

Po trzecie, tylko dwa zrzeszenia muzułmańskie działające jako zarejestrowane w Polsce mają inklinacje do określonego odłamu islamu. Są to Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej, które za warunek członkostwa stawia pragnienie kierowania się wskazaniem szyickich imamów (§ 3 statutu Jedności Muzułmańskiej), oraz Stowarzyszenie Muzułmańskie Ahmadiyya, które chce włączać tych muzułmanów, którzy wyznają islam objaśniany przez Hazrat Mirza Ghulam Ahmad of Qadian, a także są duchowo wierni Khalifatul Masih (art. 7 ust. 1 statutu Ahmadiyya). Pozostałe zrzeszenia nie mają żadnych preferencji w przedmiotowym zakresie, a nawet statut Ahl-Ul-Bayt w art. 11 ust. 3 wprost stwierdza, że „Członkiem Zgromadzenia można zostać niezależnie od szkoły prawnej w Islamie”.

Po czwarte, przynależność do związku nie zawsze jest konieczna do opieki duszpasterskiej wykonywanej przez ten związek wyznaniowy. Islamskie Zgromadzenie Ahl-Ul-Bayt deklaruje, że „Objęcie muzułmanina na jego prośbę opieką religijną przez to Zgromadzenie nie wymaga uzyskania przez niego formalnego członkostwa Zgromadzenia” (§ 1 ust. 4, por. § 1 ust. 1 statutu Ahl-Ul-Bayt).

Po piąte, mając w optyce całość przepisów prawa wyznaniowego obowiązujących w Polsce, należy stwierdzić, że przynależność do zarejestrowanego związku religijnego niesie ze sobą pewną zmianę *in plus* w sytuacji prawnej członków w stosunku do przynależności do związków niezarejestrowanych³³. Chodzi tu głównie o przejrzystość pewnych organizacyjnych elementów zrzeszenia, które wymusza prawo polskie przy rejestracji, a także takie elementy jak przykładowo: określenie organów wewnętrznych zrzeszenia, sposób ich powoływania i odwoływania czy zakres kompetencji organów (por. art. 32 ust. 1 pkt 5 u.g.w.s.w.). Korzystne jest także to, że wykonywanie aktu religijnego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej podlega ochronie prawnej (art. 195 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny³⁴).

Z kolei przynależność do któregośkolwiek ze związków zarejestrowanych lub związku ustawowego, czyli MZR, nie ma większego znaczenia praktycznego z punktu widzenia korzyści przyznanych przez prawo polskie ich członkom. Przykładowo w ramach żadnego z przedstawionych związków muzułmańskich, a nawet MZR, zawierane małżeństwa

33 Zob. dyskusję na ten temat: T. Szczech, *Rejestracja kościołów i związków wyznaniowych – przywilej czy instrument kontroli?*, w: *Prawo państwowe a prawo wewnętrzne związków wyznaniowych: pamiętnik VII Zjazdu Katedr i Wykładowców Prawa Wyznaniowego, Gniezno 11–12 IX 2010*, red. K. Krasowski, M. Materniak-Pawłowska, M. Stanulewicz, Poznań 2010, s. 223–229; P. Kroczek, P. Ulman, *Argument statystyczny...*, dz. cyt., s. 63–64.

34 Dz.U. z 2016 r., poz. 1137 t.j. z późn. zm.

religijne nie są jednocześnie małżeństwami cywilnymi³⁵. Trzeba odnotować, że postulat *de lege ferenda*, aby to prawo rozciągnąć na MZR i na inne wspólnoty religijne wpisane do Rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych, jest niekiedy w literaturze prawniczej podnoszony³⁶.

Po szóste, poznanie tak różnorodnych warunków członkostwa w muzułmańskich związkach wyznaniowych jest bardzo ważne dla organów władzy publicznej. Gdyby bowiem zaistniała sytuacja, iż dany związek przyjmuje w swoje szeregi osoby, nie zachowując swoich wewnętrznych przepisów, może to stanowić przyczynek do podjęcia działań zmierzających do wykreślenia związku wyznaniowego z rejestru. Organ rejestrowy, czyli minister administracji i cyfryzacji lub prokurator, może wystąpić do sądu okręgowego o stwierdzenie niezgodności działania związku wyznaniowego ze statutem (art. 36a ust. 1 u.g.w.s.w.). W razie stwierdzenia prawomocnym wyrokiem, że związek wyznaniowy rażąco łamie postanowienia statutu, minister administracji i cyfryzacji wykreśli go z rejestru (art. 36a ust. 2 u.g.w.s.w.).

35 Zob. art. 1 § 3 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. z 2015 r., poz. 2082 t.j. Obecnie taką możliwość mają wyłącznie niektóre z tych kościołów i innych związków wyznaniowych, które posiadają stosowny przepis w indywidualnej ustawie. Są to: gminy żydowskie, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego, Kościół Chrześcijan Baptystów w RP, Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP, Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w RP, Kościół Ewangelicko-Reformowany w RP, Kościół katolicki, Kościół Polskokatolicki w RP, Kościół Starokatolicki Mariawitów w RP, Kościół Zielonoświątkowy w RP, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny.

36 Zob. T. J. Zieliński, *Rozciągnięcie prawa procedowania wyznaniowej formy zawarcia małżeństwa cywilnego na wspólnoty religijne wpisane do rejestru (proponycja de lege ferenda)*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 4 (2012), s. 169–173; zob. T. J. Zieliński, *Stosowanie wyznaniowej formy zawarcia małżeństwa cywilnego poza Kościołem katolickim*, „Państwo i Prawo” (2011) z. 2, s. 19–33.

Summary

Membership in Muslim religious organizations in Poland: immigrant's perspective

Freedom of religion is widely recognized as one of the basic human freedoms. Practicing of the freedom in question is duly safeguarded by Polish law in the case of citizens, as well as, in the case of immigrants. It is a fact that immigrants that have come to Poland in recent years are mainly Muslims. It is expedient to ask about their possibilities to practice Islam in an organized form, or, to formulate the question more precisely: What are the legal (statutory) conditions of membership in Muslim religious organizations that as registered operate in Poland. The answer to the question is vital for immigrant Muslims. It is also important for Polish authorities who register the organizations in question. Gross neglects in following the norms of the statutes of religious organizations, norms regarding membership included, may result in removing the religious organizations from the Register of religious organizations in Poland.

Keywords: Muslims, religious organizations, religious freedom, Poland, membership